

BISERICA și ȘCOLA.

Foia bisericească, școlastică, literară și economică.

Iese odată în săptămână: DUMINECA.

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 5 fl.—cr., pe 1/2 an 2 fl. 50 cr.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr., pe jumătate an 7 franci.

PREȚUL INSERTIUNILOR:

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 3 fl.; până la 200 cuvinte 4 fl.;
și mai sus 5 fl. v. a.

Correspondențele se se adreseze Redacțiunei

„BISERICA și ȘCOLA.“

Er banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECEȘANĂ în ARAD.

Nr. 2 Pres.

Publicare oficială. *)

Este luată inițiativa, ca să se institue în serviciul armatei ces. și reg. un *capelan militar* de clasa a doua, din clerul archidieceșei transilvane, cu salariu anual de 900 fl. și serviciu, și cu prospecte de avansare normală în rang și în emolumente.

Concurenții la postul acesta trebuie să fie perfecți în limba germană și în cea română; cu conduită bună; în partea fizică să fie de o complecșiune sănătoasă; în etate să nu fie preste 40 de ani; să fie neînșurați ori văduvi fără prunci, și în fine după o pracă câștigată în oficiul preoțesc să aibă totă desteritatea pentru funcțiunile unui preot militar.

Concurenții au să promoveze suplicele lor la *consistoriul archidieceșan* de aici cel mult până la **8 Februarie** a. c. cal. vechiu, instruite cu toate documentele necesare în original, pe lângă o tabelă de național și de cualificațiune, în carea în rubrici separate să fie evident pentru fie-care concurent următoarele:

1. numele de botez și de familie;
2. locuința și aplicarea în prezent;
3. locul și țera, unde e născut;
4. anul, luna și ziua născerii;
5. studiile pregătitoare gimnasiale și eventual academice;
6. rezultatul examenului de cualificațiune pentru preoție;

*) În interesul cauzei sunt rugate Onoratele redacțiuni, să ia notiță de acesta publicațiune în foile lor.

7. anul, luna și ziua promoțiunilor la gradurile preoției;

8. limbile, cari le scie perfect, și altele, cari mai puțin le cunósce;

9. locul, timpul și categoria oficiilor bisericesci purtate până acum;

10. purtarea morală;

11. starea fizică-sanitară;

12. starea familiară: neînșurat, ori văduv fără prunci;

13. modul, cum a satisfăcut obligamentului militar;

14. alte momente recomandătoare.

Pentru cazul, de nu s'ar presenta concurenți binecualificați din archidieceșă, se admit concurenți și din celelalte eparchii ale metropoliei noastre, sub condițiunea, ca după eventuala denumire a unuia de acest fel, respectivul să trecă în legăturile canonice ale archidieceșei transilvane.

Sibiu, 7 Ianuarie, 1895.

Miron Romanul,
archiepiscop.

Schisma cea mare între Orient și Occident.

Împrejurări streine de biserică și de spiritul evanghelic al bisericii Domnului au produs în biserică încă în perioada a doua a istoriei bisericesci un feliu de récellă, înstreinare și rivalitate între Orient și Occident. Din această înstreinare și rivalitate s'a născut apoi încontra spiritului genuin al bisericii Domnului la sfârșitul perioadei a treia, și anume la anul 1054 rumperea totală între Orient și Occident.

Causele, cari au produs această rumpere sunt multe. Aceste multe cause, așa credem noi, că nu

greșim, dacă le reducem cu deosebire la două, și anume :

1) biserica apuseană prin noua formațiune a statelor europene, întâmplată după emigrațiunea poporilor a avut o pozițiune mult mai favorabilă, decât biserica orientală; și astfel având libertate de acțiune s'a potut îngrădi mai bine în contra ori căror atacuri.

2) biserica orientală, chiar în periôda a doua a fost nentrerupt împedată în dezvoltare prin mulțime de eresuri și cu deosebire prin amestecul împăraților bisantini în afacerile bisericii.

Aceste două împrejurări, credem noi, a produs în apus tendența streină de spiritul evangheliei, ca Episcopul din Roma și în genere biserica apuseană să țină a-și însuși supremația în biserică. Acastă tendență s'a ivit în apus încă dela sinodul ținut în Sardica la 340, și de aci înainte în contactul apusului cu orientul, vedem, că apusenii, lucrăză mai la toate ocaziunile mai însemnate spre a validita, și a încerca să legitimizeze acest spirit de supremația streină de spiritul evangheliei.

Rivalitatea acésta s'a mărit cu deosebire prin împrejurările politice, în cari s'a găsit Italia pre la mijlocul veacului al optălea, când papa Stefan II. (752—757) a cerut ajutorul regelui Frâncilor Pipin cel mic în contra Longobarșilor, cari voiau să ocupe și acel teritoriu din Italia, carele aparținea imperiului bisantin. În urma acestei cereri armata Frâncilor a venit în Italia, și în anul 755 a isgonit pre Longobarși de pre teritoriul, carele până atunci aparținuse imperiului bisantin; ér acest teritoriu Francii l'au dăruit papii dela Roma, carele l'a primit sub titlul de „patrimonium sancti Petri.“ Prin acest dar papa a devenit și potentat lumesc. Acastă dăruire o-a aprobat și fiul lui Pipin, Carol cel mare, carele la anul 800 se încoronă de papa Leo III. [795—816) cu coróna împăraților romani. Prin faptul, că Carol cel mare, carele stăpânea aprópe preste înirégă partea vestică a Europii a primit coróna împăraților romani din mânila papii, vađa papii, carele și până aci se privea de conducătorul național al Italiei, — a crescut fórte mult. Emancipându-se politicesce apusul de sub influința și stăpânirea împăraților bisantini, se începe tot spre același scop, urmărit de altcum încă de mainainte emanciparea de Orient și în biserică. Cu acastă intențiune începe a-se accentua tot mai mult în Apus unele înnoiri, introduse încă de mai nainte atât în doctrină, cât și în cult și în disciplină.

Înnoirile mai însemnate introduse în biserica apusenă în contra hotărîrilor sinódelor ecumenice, recunoscute de o potrivă de atari și de orientali și de occidentali sunt următoarele :

În Orient doctrina bisericii prin formularea săvârșită de sinódele ecumenice s'a privit de o cesțiune încheiată. În Occident însă s'a continuat a-se formula și mai departe dogme nouă, ér prin acésta Occidentul pre de o parte s'a abătut dela doctrina formulată de sinódele ecumenice, ér pre de alta s'a dat ansă la conflicte doctrinare între Orient și Occident, și la dispute teologice chiar și între Occidentali. Cea mai însemnată, înnoire pre acest teren este doctrina propagată în Apus despre purcederea Duchului sfânt. În Occident s'a început adecă în contra decisiunilor sinódelor ecumenice și în contra literii și spiritului sfinteii scripturi a-se adopta ca dogma părerea sulevată de Augustin, că Duchul sfânt ar purcede dela Tatăl și dela Fiul. Adaosul „și dela Fiul“ s'a adoptat în apus mai întâi prin un sinod ținut în Spania la Toledo la 447, ér după aceea prin un sinod ținut la Aachen, pre teritoriul imperiului Frâncilor la anul 809 sub domnia lui Carol cel mare. Acest sinod a dispus că în întreg imperiul Frâncilor să-se inducă în simbolul credinții adaosul „și dela Fiul.“ Încunosciițând despre acest conclud prin delegații săi împăratul Carol cel mare pre papa Leo III, acesta a protestat în contra adaosului „filioque;“ și ca să rămână urmă despre acest protest al său papa Leo III. a dispus a-se grava pre două table de argint simbolul credinții în limba grecéscă și latină după tectsul adoptat de sinódele din Nicea și Constantinopol. Aceste două table de argint papa Leo III. le puse în biserica catedrală din Roma cu inscripțiunea : „Haec Leo posui amore et cautela orthodoxae fidei.“ (aceste două table le-am așezat aici eu, Leo, din iubire și drept garanță a credinții ortodoxe). Și faptice simbolul niceo-constantinopolitan s'a păstrat în Roma în tectsul lui genuin și fără de adaosul „filioque“ până la 1014.

Tot pentru a-se pregăti rumperea, și a-se asigura primatul papal s'au fost introdus în Apus și alte înnoiri, și anume celibatul preoților, administrarea tainei mirului numai prin Episcopi și nu și prin preoți, postul în și de Sâmbătă, precum și învățătura greșită, că Episcopul Romii este unicul învățătoriu, legiuitoriu și judecătoriu competent în biserică și altele.

Contra acestor înnoiri sinodul ecumenic Trulan,

numit „quinisext“ întrunit în Constantinopol la anul 692 s'a pronunțat cu totă hotărîrea.

Prin acest sinod în canonul 36 s'a ficsat de nou egalitatea celor cinci scaune patriarcale, precum și ordinea șederii patriarhilor; mai departe s'a combătut și s'a pronunțat acest sinod în contra postului de Sâmbăta, introdus în Apus, precum și în contra celibatului preoților.

La început papa Romii n'a voit a recunoște ecumenicitatea acestui sinod. Papa Hadrian I. îl-recunoscù de atare în scrisoarea trimisă prin delegații săi către sinodul al șeptelea ecumenic întrunit la 787 în Nicea. Papii următori au evitat a-se pronunța asupra ecumenicității acestui sinod; și numai cu începere dela Nicolau I. au început papii a declara, că sinodul din Trulla ar fi fost numai un sinod al bisericii orientale.

Constatând, că rumperea între Orient și Occident s'a pregătit în Apus cu seclii înainte de esbucnire, și că tendința și spiritul, carele o-a produs este strein de spiritul evangheliei, și este curat numai eflucul împrejurărilor politice ale evului mediu, favorabile în mare măsură bisericii apusene, și în cel mai mare grad nefavorabile bisericii orientale, înregistrăm în cele ce urmăză, cauza, și respective cauzele din urmă ale schismei.

Încă pre timpul, când domnia în Constantinopol împărătesa Teodora în numele fiului ei minoren Michail III, murind patriarhul Metodiu fu instituit de patriarh în Constantinopol Ignatiu, un descendent din o familie împărătescă de mai nainte. Ignatiu fusese crescut în mănăstire și ocupând scaunul patriarhal a voit să restabilască disciplina atât în cler, cât și în popor. Întru esecutarea acestei nobile intențiuni Ignatie a dat preste mari greutăți și si-a făcut mulți inimici atât în cler, cât și mai cu semnă la curtea împărătescă.

La anul 856 Michail a III. a fost declarat de maioreu; și luând în mâinile sale frânele guvernului și-a luat de coreginte pre unchiul său cu numele Barda. Michail a fost un om eccesiv, ér unchiul său Barda un om despot și în fața lumii trecea de om imoral. Pentru purtarea acesta a lui Barda Ignatiu patriarhul îl admoniă în mai multe rânduri, ér în anul 857 la sèrbătorea Botezului Domnului îi denegă împărtășirea cu sfintele taine. Acestă ținută a patriarhului provocă în contra sa ură atât din partea împăratului, cât și din partea coregintelui său Barda. Pre lângă acesta împăratul și Barda mai cerură dela

patriarhul Ignatie, ca pre mama împăratului Teodora și pre o soră a lui în contra voinții ler să-le primescă în togma monachală. Ignatie neîmplinindu-le această cerere a fost depus din scaunul patriarhal, și în locul său a fost instituit la anul 856 de patriarh în Constantinodol Fotiu, colonelul gardei imperiale.

Fotiu a fost un bărbat de altcum cu frumoșe cunoscințe și pentru aceste cunoscințe ale sale se bucura de mare trecere. Fotiu a fost primit mai întâi în togma monachală, ér după acesta în timp de cinci zile a fost înaintat de lector, subdiacon, diacon, presviter și Episcop. Înaintarea repede și neîndatinată a lui Fotiu la trépta de Episcop, și respective patriarh a produs mare resens în aderinții patriarhului depus Ignatiu, și a dat ansă la mari dușmăanii între aderenții lui Ignatiu și ai lui Fotiu.

Pentru a pune capët acestor dușmăanii împăratul Michail la insistența lui Fotiu conchemă un sinod, la carele invită atât pre patriarhii orientali, cât și pre papa Romei Nicolau I.

Sinodul conchemat pentru aplanarea divergințelor dintre Ignatiu și Fotiu se întruni la anul 861 în Constantinopol în biserica sfinților apostoli.

Papa Nicolae a fost un om de altcum de mare valóre, dar în același timp un om de tot preocupat de ideia răspândită în apus despre primatul papii. Papii Nicolae i-a fost binevenită ocasiunea de a fi reprezentat la sinodul conchemat în Constantinopol, creșdend că în mijlocul divergințelor, ce domneau în Orient, îi-va succede a-și estinde jurisdicțiunea și asupra bisericii orientale. De aceea el a trimis legații săi la sinod cu instructiunea, ca acestia să reprezenteze în sinod ideia, că Episcopul Romii nu este numai cel dântăi membru al bisericii; ci este judecătóriu suprem. Tot în acest înțeles s'a adresat și în scris papa Nicolae I și către împăratul și către Eatie. Legații papii au fost primiți cu multă prevenire de către curtea împărătescă din Constantinopol.

Sinodul s'a întrunit în anul 861 în Constantinopol în biserica sfinților Apostoli, fiind de față 318 Episcopi. Sinodul ocupându-se de cestiunea lui Fotiu și a lui Ignatie a declarat cu învoirea legaților papii din Roma de legală depunerea lui Ignatie, și de asemenea de legală instituirea lui Fotiu de patriarh al Constantinopolului; ér pretensiunile apusului referitoare la primatul papei le-a combătut și respins în un mod și stil blând și nevătămătoriu. Contra hotărîrii acestui sinod, prin carea s'a declarat de legală

depunerea lui Ignatiu din scaunul patriarhal, aderenții lui Ignatiu au apelat în un mod și în cuvinte umilitore la sêmțul de dreptate al papei Nicolae I.

Ajungând apelațiunea aderenților lui Ignatiu la Roma și venind acasă dela sinod și legații papei, papa Nicolae la anul 863 n'a voit să țină cont întru nimic de hotărârile sinodului, și a decretat depunerea lui Fotiu și repunerea lui Ignatiu în scaunul patriarhal din Constantinopol. Acastă sentență enunțată de papa Nicolau I, se-nțelege de sine, în Constantinopol nu a fost considerată întru nimic, deoarece în acastă sentență în mod nebasat se făcuse pre sine judecătoriu suprem în biserică; ci a contribuit numai la înstreinare între Orient și Occident.

Acastă înstreinare s'a mai mărit apoi și prin următorea împrejurare, și anume:

La anul 864 s'au încrestinat Bulgarii prin preoți trimiși din Constantinopol. Principele Bogoris temându-se însă, ca nu cumva prin dependența bisericească de scaunul patriarhal din Constantinopol, să-și perdă statul bulgar și independența politică, s'a adresat către papa Nicolae I. cu 105 întrebări referitoare la religiune, și i-a cerut tot de odată, ca să-i trimetă Episcopi în țeră, cari să organizeze biserica bulgară. Papa Nicolae a răspuns lui Bogoris la cele 105 întrebări și i-a trimis și Episcopi în Bulgaria. Venind Episcopii trimiși de papa în Bulgaria, au început a organisa biserica bulgară după ritul latin, și a discredita înaintea poporului bulgar pre preoții greci, însinuându-le, că preoții greci nu ar fi adeverați preoți, din motivul, că sunt căsătoriți și altele. La anul 866 s'au întors preoții greci din Bulgaria, și tratarea lor din partea Episcopilor latini a produs în Constantinopol cel mai mare resens.

Sub impresiunea acestui resens patriarchul Fotiu se adresă prin o enciclică către toți patriarchii, Archiepiscopii și Episcopii din Orient, — în carea espuse modul, în carele au fost tractați preoții greci de Episcopii latini în Bulgaria precum și înnoirile introduse în biserica apusenă încontra hătărîrilor sinódelor; și tot de odată îi-invită a-se întruni în un sinod, carele să-se pronunțe asupra tuturor acestor cestuni. Sinodul conchemat de Fotiu se și întruni în Constantinopol la anul 867. Acest sinod dechiară de heterodocse toate înnoirile introduse, în biserica apusenă; și tot de odată enunță depunerea și escomunicarea papei Nicolae I. Acastă sentință împăratul Michail III. o comunică împăratului

apusean Ludovic II. (855—875) cu rugarea, ca să-e esecutive. Papa Nicolae I. muri însă mai nainte de a fi ajuns în apus acastă sentință.

După sinodul ținut la Constantinopol în 867 se începu între Orient și Occident un adevărat războiu, în carele fiecare parte era invinuită de cealaltă de heterodoxia.

Pre când decurgea cu totă vehemența aceste reciproce imputări se întâmplă la curtea împărătescă următorele:

Împăratul Michail III a omorît în 866 pre coregintele său Barda, și în locul lui și-a luat de coreginte pre Vasiliu Macedon. Acesta în anul 867 omorî pre Michail III, și se proclamă pre sine de împărat. După crima comisă Vasiliu Macedon se presentă în biserică, și ceru dela Fotiu, ca să-l împărtășească cu sfințele taine. Navoind Fotiu a-l împărtăși cu sfințele taine mai nainte de a face penitență, Macedon dechiară pre Fotiu de depus din scaunul patriarhal, și repuse pre Ignatiu. Spre a-și justifica acastă schimbare de patriarhi Macedon se adresă către papa Hadrian II, spunându-i, că densus prin acastă schimbare a executat numai sentența adusă de papa Nicolae I. față de Fotiu; și tot de odată îl rugă pre papa Hadrian II. ca să trimetă reprezentanții săi la un sinod ecumenic, carele voiesce a-l conchema în Constantinopol pentru restabilirea păcii între Orient și Occident.

Invetământul limbei materne.

(Continuare.)

d) Cunoscând elevii *prin intuițiune suficientă* regula gramaticală, tractarea metodică e încă numai de jumătate gata; lipsește încă, ca regulele găsite să se întărescă în mintea elevilor cât mai temeinic, ceea ce se pôte face numai prin *deprindere* multă și precegetată. Spre acest scop învătătorul pôte aplica o piesă de cetire, care conține exemple mai multe relative la regula învățată; elevii vor ceti și analiza pe rând toate acele propoziții, cari pot servi spre a clarifica și întări regula. Tôte cele-alalte propoziții din piesă se subtrag dela atenția elevilor. În fine parte pentru a consolida cele învățate tot mai multi parte spre a se convinge, întru cât au înțeles elevii regula respectivă, învătătorul dă *teme*, pe cari elevi, au de a-le rezolvi parte cu vorba, parte în scris. În vătătorul provocă adecă pe elevi de a căuta din carte, sau *a forma dela sine exemple după regula aflată*. Lucrarea temelor acomodate desvöltă în elevi forțe tare *conștiința de limbă*, pentru aceea nici o regulă să nu rămână fără număröse teme relative.

După cele înșirate, tractarea metodică a regulilor gramaticale se poate resuma astfel: lucrul cel dintâi și mai principal este *intuiția amplă*, al doilea *abstragerea și învățarea regulii*, iar al treilea *deprinderea și aplicarea*.

Pe lângă o astfel de metodă, *manualul de gramatică* are numai menirea de a arăta învățătorului, ce trebuie să se propună succesiv din gramatică, și de a prezenta elevilor regulile formulate gata, ca ei să le poată memora și repeta, când va cere trebuința, după-ce mai înainte le-au cunoscut din propunerea liberă. Deci învățătorul deschide manualul în școală numai la finea propunerii, spre a spune elevilor, că regula gramaticală astăzi învățată se află și în manualul lor la pagina atâta și atâta. Învățătorul cetește acum rezultatele, la cari a ajuns și prin propunere, și apoi provacă pe elevi de a-le memora acasă. Dacă învățătorul este foarte dexter în tractarea metodică a regulilor gramaticale, nici nu e necesar manual tipărit pentru elevi; cu atât mai necesar va fi înse, ca fiește-care elev să aibă „caiet de gramatică” deosebit, în care să însemneze imediat rezultatele câștigate din propunerea liberă. Învățătorul va scrie regula pe tabela cea mare a școlii, iar elevii o vor decopia în caietele lor. Tot în aceste caiete vor scrie elevii, îndată după reguli, și propozițiile, cari le-au căutat din cartea de citire sau le-au format ei dela sine pe gradul deprinderii și aplicării.

c) *Exercițiile de ortografie.*

Unul din scopurile principale ale învățământului limbistic e *de a deprinde elevii să scrie ortografic*. În timpul mai nou, cu deosebire de când Academia română din București a stabilit ortografia sa, a ieșit din uz ortografia basată pe vederile lui Cipariu, și tot mai mult s'a răspândit în scrierea română *principiul fonetismului*, care ține cont și de *necesitățile etimologice* întru atâta, întru cât se poate urmări proveniența cuvintelor în *cadrele vorbirii actuale*. Din punct de vedere pedagogic, pentru elevii școlilor populare mai acomodată ar fi o astfel de ortografie, carea ar poseda *un semn deosebit și stabil pentru fie-care son din limbă*. De ôre-ce nu toți aplică ortografie egală, învățătorul va avea să se țină de ortografia cărților introduse în școală sa, împăcând divergențele obveniente cu chibzuire, în mod corespunzător scopului.

Spre a pute scrie un cuvânt, trebuie să știm mai înainte de toate, că din ce sonuri se compune. Sonurile se află înse prin auz, deci primul razim al ortografiei este *un auz fin*. Deci cel dintâi mijloc al învățământului ortografiei este *cultivarea auzului*. Auzul se ascuțește prin pronunțare corectă, de unde urmază datorința în prima linie pentru învățător, iar în a doua pentru elevi de a pronunța cuvintele astfel, încât să se poată distinge bine fie-care son din ele. Auzul fin de o parte, și pronunțarea corectă de

altă parte sunt deajuns pentru a pute scrie corect toate cuvintele, în care fie-care son își are litera sa proprie, și fie-care literă reprezintă numai un singur son, de ex. cuvinte ca: om, arbore, porumb, șel. Altmintrea stă înse lucrul, când un son are mai multe litere, de ex. ă și ă; î, ê și â, șcl; sau o literă mai multe sonuri, de ex. c, g. Aici nu e de ajuns auzul, ci trebuie să vină întru ajutor și *vederea*, carea așa dar este al doilea și cel mai puternic razim al ortografiei corecte.

Ochiul este cel mai sigur regulator al ortografiei, căci fie-care cuvânt își are *fisionomia sa grafică proprie*, carea prin intuire repetată se imprimă în memoria elevului pentru totdeauna. De aci rezultă, că și învățământul ortografiei trebuie să se propună în mod *intuitiv*, adică de a da elevilor ocazie, ca ei să privească forma scrisă a cuvintelor deamăruntul și de multe-ori; ceea ce se întâmplă așa, că îi punem de a ceti o piesă de lectură de repetite ori și apoi *a-o și scrie* cu cea mai mare atenție și exactitate. Decopiarea exactă a pieselor de citire, cari firește trebuie să fie în privința ortografică de model, este cel mai efectiv mijloc al învățământului ortografiei. Elevii câștigă mai mult dacă decopiază bine o dată o singură piesă, decât dacă o cetesc de zece-ori; pentru-că ceea ce scriem, se păstrează mai bine în memorie, decât aceea, ce numai cetim. Pentru-ca înse decopiarea să ne conducă mai sigur și mai iute la scop, trebuie să se împedee cât va fi cu putință ca elevii să nu scrie forme ortografice eronate, fiind-că formele false încă se imprimă în memorie, și apoi mai târziu cu greu se pot desvêța elevii de ele, spre a-și însuși formele corecte. Deci învățătorul, înainte de a pune pe elevi, ca să decopieze o piesă sau o parte de piesă, va da explicațiile necesare cu privire la scrierea corectă, apoi va supraveghea cu atenție, ca decopiarea înșăș să fie exactă până într'un punct.

Pentru-ca învățământul ortografiei să aibă succes deplin, se mai cere, ca elevii să reproducă formele învățate până la dexteritate. Reproducerea se poate face sau *cu vorba*, sau *în scris*. La reproducerea verbală elevul are să spună de-arândul numele tuturor literelor, din cari se compune cuvântul; iar la reproducerea scripturistică el va fi pus de a scrie după dictare. Literisarea este o procedură eronată pentru a introduce pe elevi în citire, înse ea este foarte acomodată pentru a-i deprinde să scrie ortografic. Drept aceea învățătorul, după-ce elevii sei au învins primele greutăți ale cetitului, va exercita cu ei la totă ocazia literisarea exactă a cuvintelor, cari trebuie să le scrie. Încât pentru scrierea *dictando*, se recomandă, ca învățătorul să dicteze numai puțin deodată, timp de un pătrar sau cel mult o jumătate de Oară; să dicteze încet, clar și totdeauna în poziții complete; fie-care propoziție să o rostască înse numai odată, ca astfel elevii să se îndătineze la atenție; dictatele să se scrie pe tăblițe, nu pe hârtie; materiile să se iee din cartea de citire. Până

când învățătorul dictază, elevii au cartea închisă. Fîindu-se dictarea, elevii deschid cărțile și *corigiază ei înșiși*, sau în schimb, unul pentru altul, propozițiile scrise pe tăblițe; numai corigierea finală o face învățătorul, arătând elevilor erorile trecute cu vederea, și provocându-i de a-le îndrepta. Dictatele se scriu de atâtea-ori, până-când elevii le știu scrie fără erori. E bine, ca din când în când aceeaș materie să se dicteze de nou; asemenea se cere a scrie cuvintele, cari fac mai multă greutate, pe o tabelă deosebită și a-le tracta mai de multe-ori.

Elevii au să scrie piesele învățate nu numai după dictare, ci și *din memorie*. Corigierea erorilor și aci au să o facă iarăș elevii. Astfel de exerciții se recomandă cu deosebire pentru școlele, în cari toate clasele stau sub conducerea unui singur învățător, ocupând în acest mod elevii unui despărțământ, până-când învățătorul propune altui despărțământ.

Adevărat, că intuiția și deprinderea sunt niște mijloce excelente pentru a îndătina elevii să scrie corect, totuș razimul principal al ortografiei, cu deosebire dela clasa a treia în sus, are să fie *gramatica*, carea dând elevilor explicările trebuincioase despre flexiunea și derivarea cuvintelor, îi conduce la aplicarea conștientă a regulilor ortografice.

d) *Exercițiile stilistice.*

Sub *stil* înțelegem modul de a ne exprima cugetările atât cu vorba, cât și în scris. Scopul suprem al învățământului limbei este de a face pe elevii capabili, ca să-și pótă exprima cugetele lor în stil clar, precis și corect. Stilul se póte privi ca coroana întregului învățământ, pentru aceea tractarea lui cere toată atenția și energia învățătorului. Gramatica și ortografia, ba am pótă dice toate obiectele de învățământ ale școlei populare sunt numai mijloce de a conduce pe elevii la manuarea corectă și frumoasă a limbei în vorbire și scriere.

Exercițiile stilistice, ca partea cea mai esențială a învățământului limbistic propriu dis, se pot și ele grupa în *trei cursuri concentrice*, și anume în cursul inferior elevii vor face deprinderi pregătitoare, în cel de mijloc vor fi puși de a imita modele stilistice, ér în cel din urmă vor produce dela sine lucrări libere. Deci cursul prim cuprinde în sine *preparația* sau pregătirea, al doilea *imitația* sau reproducerea, ér al treilea *producția liberă*. Aceste trei stadii cerespond celor trei despărțăminte, cari sunt de a-se face în fie-care școlă poporală.

Pentru-ca elevul să pótă *exprima* cugete, trebuie mai nainte să *aibă* cugete. Deci lucrul cel dintâi este de a câștiga elevilor *cugete*. Întreg învățământul are să fie întocmit astfel, încât să producă în elevii cugetări și sentimente.

În despărțământul inferior spre scopul acesta servește *învățământul intuitiv* și Abecedarul. Cugetele câștigate trebuie iarăș să se exprime, pentru-că prin aceasta devin tot mai clare și mai precise. *Exprimarea* se face în doué chipuri, și anume *cu vorba*

și *în scris*. Cea dintâi se începe îndată din clasa primă, și anume prin aceea, că învățătorul ține pe elevii de a răspunde la întrebările sale în propoziții complete, corecte și frumoșe, apoi prin *enararea liberă*, precum și prin *memorisarea și declamarea pieselor de cetire*. Prin toate aceste mijloce se vor înmulți nu numai cugetele și cunoștințele elevilor, ci totodată se va sporí și *avuția lor de cuvinte și expresiuni corecte și estetice*. Deci învățătorul va stărui, ca elevii sei, începând deja din clasa primă și continuativ în toate clasele, să se deprindă *de a preda din memorie* câteva piese mai alese, și anume nu numai tot poesii, ci și proze. Exprimarea cugetelor *în scris* sau exercițiile stilistice scripturistice se pot începe numai atunci, când elevii sunt capabili de a scrie de sine fluent literele pentru un cuvânt. Exercițiile limbistice în scris întru început trebuie a-le aduce în legătură cât se póte de strînsă cu exercițiile de cetire; această legătură în clasele superioare va póté să devină tot mai laxă, înse de tot nu se va întrerupe nici-odată. Procesul exercițiilor scripturistice în ordine suitóre și gradată póte fi acesta:

- 1) Elevii decopiază piesele tractate din cartea de cetire.
- 2) Elevii scriu propozițiile ori piesele tractate *după dictare*.
- 3) Elevii scriu din memorie sau reproduc piesele tractate și învățate de rost.

Cu privire la toate aceste trei feluri de exerciții observăm, că ortografia cărții de cetire trebuie să fie corectă și consecventă. Când elevii sunt puși de a decopia, vor avé să scrie totdeauna cuvinte și ziceri întregi, și nici-odată litere singuratice. La dictare învățătorul are să rostéscă clar și corect toate sunerile cuvintelor, să dicteze pe cât se póte propoziții întregi, înse o propoziție numai odată, pentru-ca atenția elevilor să se țină încordată. Cine n'au auzit atare cuvânt, să lase în caietul său loc gol pentru acela. Materia scrisă după dictare învățătorul o va revisui în prezența elevilor, pe cari îi va face atenți la erori și îi va pune de a-le corigia ei înșiși. Cu privire la semnele de punctuațiune, învățătorul va avé grije, ca elevii îndată dela început, când scriu prima propoziție să pună punct, virgulă, șcl. unde se cuvine. Aplicarea semnelor de punctuație la început se întemplă numai după îndătinare, mai târziu înse, când elevii învață gramatica, va trebui să li-se spună și cauza, pentru care sa aplica acest semn și nu altul.

4) Elevii transforméză piesele tractate. Această transformare póte fi de doué feluri: *gramaticala* sau *materială*. La cea dintâi pot obveni *doué* casuri, și anume: a) Este dată o *narațiune* și elevii au să schimbe persónele, numerii, timpul, modul expresiunilor gramaticale, șcl. b) Este dată o *poesie* și elevii au să-o transpună în prosă, sau un dialog în istorisire, sau să expună o descriere în formă de epistolă,

șcl. — La transformarea materială pot să obvină următoarele teme: elevii au să facă extrasul unei compoziții stilistice, sau să amplifice materia dată cu idei nouă. Compunerea de extrase este o deprindere foarte folositoare, pentru-că aci să cere, ca elevii să distingă exact părțile esențiale de cele secundare, cu deosebire când ei sînt puși de a cauta ideile fundamentale sau dispoziția unei piese anumite.

5) Reproducții în scris din istoria naturală, geografie, istorie și alte obiecte de învățământ, înseamnă totdeauna din părți de acelea, cari s'au tractat mai în urmă. La astfel de compoziții asemenea se va cere dela elev mai întâi reproducerea verbală, apoi cea scripturistică.

6) Narațiuni descrieri, șcl. luate din sfera vieții copiilor. Elevii vor rezolva aceste teme după modele date, pe baza expunerii verbale a învățătorului.

7) Epistolele, petițiile, adevărurile, cvitanțele și alte acte private și publice. Și aci elevii vor lucra pe baza explicărilor verbale date de învățător și vor stilisa totdeauna după modele date.

Aceste ar fi exercițiile stilistice mai principale, cu cari ar trebui să se ocupe elevii școlii populare, pe cât e posibil, în totă ziua. Dexteritatea în stilizare se poate câștiga numai prin deprindere continuă și îngrijită, chiar de aceea să nu trecă nici o zi, în care elevii să nu fi lucrat cel puțin o temă stilistică. De altcum exercițiile stilistice numai așa vor avé rezultatul dorit dacă învățătorul le controlează conștientos atât în privirea *conținutului*, cât și a *limbajului* și a *formeii exterioare*. Cu deosebire acest moment din urmă în multe școle nu se apreciază deajuns, deși are foarte mare influență asupra dezvoltării estetice și morale a elevilor. Nici odată să nu dăm astfel de teme, cari trec peste puterea de cugetare și cunoștințele elevilor. Dacă pe lângă observarea acestui principiu, se mai fac și pregătirile verbale necesare, atunci elevii nostri cu plăcere se vor apuca de lucru și succesul va fi asigurat în toate privințele.

În fine este o datorință indispensabilă învățătorului de a *corrigia punctuos* lucrările scripturistice ale elevilor sei. Dacă el neglijă împlinirea acestei datorințe, elevii diligenți se vor simți lipsiți de recompensa morală ce compete osteneii și deprinderile stilistice își vor perde totă însemnătatea pentru ei, iar cei neglijenți se vor îndemna la compilație și eludarea învățătorului.

Precum fie-care obiect de învățământ procură elevilor idei și cugetări pentru compozițiile stilistice; așa servește vice-versa și stilul spre a clarifica și a consolida rezultatele instrucțiunii din toate studiile.

(Va urma.)

Dr. Petru Pipos.

D I V E R S E.

* *Sinódele protopresviterale* după dispozițiile statutului organic al bisericii noastre se întrunesc

în ședință ordinară în luna lui Februarie, fiecare an. Obiectul, de carele au a-se ocupa aceste sinóde, este examinarea raportului protopresviterului, și respective al comitetului protopresviteral despre activitatea dezvoltată în anul trecut în protopresviterat întru înaintarea, bisericii, a școlii și a fundațiilor.

* *Cor nou.* Este fapt îmbucurătoriu, că și în părțile, în cari până acum corurile erau necunoscute, încep a ocupa teren. În părțile Halmagiului primul cor s'a înființat mai anul trecut în Halmagiu. Al doilea cor înființat în comuna Saturéu. Acest cor a cântat cu precisiune toate cântările liturgice la sfințele sărbători a Născerii, Anului nou și a Botezului Domnului.

* *Pré Sfinția Sa* părintele Episcop sârbesc al Timișorii Nicanor Popovici de câteva zile este greu bolnav. Morbul i-a provenit din o umflătură la picior, carea a produs o înveninare de sânge. Dorim, ca Dumnezeu să-l ridice din patul durerilor pré Pré Sfinția Sa, dlu Episcop Nicanor Popoviciu.

* *Mișcări socialiste în Ungaria.* Jurnalele aduc de nou scirea despre mișcări socialiste în Ungaria, și anume: în Segedin și în Halas. Autoritățile au luat dispozițiunile de lipsă pentru împedecarea acestor mișcări. Față cu aceste mișcări, cari durere, se repetesc pre des la noi în țară, după noi, există numai un mijloc, și anume: a-se pune pondul necesar pré învățământul religiunii și în genere pré creșterea religioasă a poporului.

* *Balul arangiat de damele române din Lipova.* Dumineca trecută a fost cercetat de un public ales și numeros. Petrecerea a fost foarte animată. Venitul curat încurs din această petrecere în favorul fondului pentru ajutorarea pruncilor săraci este preste două sute fiorini.

Insciințare.

Administrațiunea tipografiei diecesane rógă pre toți d. d., cari au binevoit a primi în comisiune „Calendarie“ de ale noastre de pré anul 1895, să ni retrămită cu reînțorcerea postei exemplariile, ce cred că nu le vor poté vinde. Noi putem trece acum cu sutele, drept-ce dechiarăm că mai târziu nu vom reprimi dela nime, ci pré toate le vom in-duce, în contul P. T. DD. deponenți.

INVITARE DE PRENUMERAȚIUNE

LA

„BISERICA și ȘCOLA.“

Fóia bisericească școlastică, literară și economică.

✠✠✠

Cu începutul a nului 1895 deschidem abonament nou la „Biserica și Școla.“

Rugăm pre toți domnii abonenți de până acum, cari doresc a avé fóia noastră și pe viitoriu, se binevoiescă a tramite la „Tipografia diecesană“ prețul de prenumerațiune care e:

PENTRU AUSTRO-UNGARIA:

PE UN AN 5 fl. — cr.
 „ 1/2 „ 2 fl. 50 cr.

PENTRU ROMÂNIA ȘI STRĂINĂTATE:

PE UN AN 14 franci.

" 1/2 " 7 fr.

Sprizjinul moral și material, de care până acuma s'a bucurat foia noastră, ne îndreptățește a spera, că și în viitoriu vom fi îmbrățișați de asemenea simpatii caldurese precum și de bunăvoința nestrămutată a On. Public cetitoriu.

Redacțiunea.

Concurs.

Conform ordinului Venerabilului Consistoriu aradan dno 23. Noevre 1894. Nr. 6660/1894., se escrie concurs pe capelania temporală sistemată lângă parochul Dimitrie Panea din Pauliș, cu termin de 30 zile dela prima publicare.

Venitul preoțesc din parochia respectivă e următorul: 1) Una sesiune parochială constatătoare din 31 1/2 lanțe de pământ, a căreia venit anual se compută la 540 fl.; 2) Birul preoțesc dela 154 numere de case computat la 150 fl.; 3) Venitele stolari computate la 130 fl., cari toate la oaltă dau suma de 820 fl., fără detragerea contribuțiunei reg. de 63 fl.

Din acest venituri, capelanul alegând va avé se capete jumetate venit, rămânând celălalt jumetate venit parochului susnumit.

Parochia se clasifică de clasa primă.

Recurenții proveđuți cu testimonii de cualificațiune pentru parochiile de clasa primă, vor avé se și trimită recursese lor — ajustate cu documentele prescrise — la Prea Onoratul Domn Vasile Beleş, protopresbiter în Maria-Radna, până la terminul preclus; ér pân'atunci sunt poștiți a se arêta în vre-o Duminecă ori sêrbătore în sânta biserică din loc, spre a-si arêta desteritatea în cuvântări și cele rituale bisericesci.

Pauliș, din ședința comitetului parochial gr. or., ținută la 12 Ianuarie, 1895.

Nica Musteșiu, m. p.

președ. comit. paroch.

Stefon Ohnu, m. p.

not. comit. paroch.

În conțelegere cu: VASILE BELEȘ, m. p. protopresbiterul Radnei.

—□—

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc la școla gr. or. rom. confesională din **Ohaba-Forgaci**, se escrie concurs cu terminul de alegere pe 9/21 Februarie a. c.

Emolumintele sunt: 1) în numărariu 200 fl. v. a.; 2) pentru conferință 6 fl. v. a.; 3) pentru scripturiscă 5 fl. v. a.; 4) în naturale 9.30 Hctlitre grâu și 9.30 Hctlitre cucuruz, 2 jugere pământ arătoriu, 8 orgii de lemne din cari se încăldește cu școla, locuință liberă cu grădină de legumi de un juger și dela înmormântări 50 cr.

Recursesele cuviincios ajustate se se trimită Preaonoratului oficiu protopresviteral al Belințului în Chisetu; având concurenții în vre-o Duminecă, ori sêrbătore a se presenta în sta biserică locală, spre a-si arêta desteritatea în tipic și cântările bisericesci.

Recurenții cu testimoniu de cualificațiune din limba magiară și cei ce vor șei instrua corul vocal vor avea preferință.

Ohaba-Forgaci, 7/19 Ianuarie 1895.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: LUCIAN ȘEPETIANU, m. p. adm. protopresviteral.

Pentru în deplinirea postului de capelan temporal pe lângă veteranul preot *Ioan Lele* din **Erdeși**, (Erdő-hegy), decretat de Ven. Consistoriu sub Nr. 6590/1894. se publică concurs, cu termin de alegere pe 12/24 Februarie a. c.

Beneficiul împreunat cu parochia constă din: a) peste 28 jugere catastr. pământ arătoriu, împreună cu competița de pășune; b) casă parochială cu estravilane; c) birul dela 60 de case; d) stolele usuate; cari toate dau suma de 717 fl.

Alesul capelan va folosi jumetate din acest beneficiu, având a suporta în aceeași proporțiune sarcinele publice.

Recurenții au se și ajusteze recursese lor conform §. 15 lit. b) din „Regulamentul de parochii” de cl. II. și se le substernă, adresate comitetului parochial, la oficiul protopresviteral din Chișineu (Kisjenő) până în 10/22 Februarie a. c., și au se se presenteze conform §. 18. al aceluiași Regulament în cutare Duminecă ori sêrbătore în s. biserică, spre a-si arêta desteritatea în oratoriă și cele rituali.

Erdeși, din ședința comitetului parochial, ținută la 9/21 Ianuarie 1895.

Ioan Nica, m. p.

președinte.

Ioan Dascal, m. p.

notariu.

În conțelegere cu protopresviterul tractual: Dr. IOAN TRAILESCU, m. p.

—□—

Conform ordinațiunei Ven. Consistoriu aradan din 23 Novembre 1894. Nr. 6698, se escrie concurs pentru deplinirea definitivă a postului învățătoresc cl. I. din **Valcaniu**, cottul Torontal, împreunat cu următoarele emoluminte: 1) salariu anual în bani gata 300 fl. v. a.; 2) cortel liber cu 2 chilii, culină și cămară, ér mai târziu și grădină de legumi; 3) paie pentru încălzierea școlei și a locuinței învățătorului, cât va cere trebuința; 4) pentru conferință 10 fl., ér pentru scripturiscă 6 fl.

Reflectanții, recursesele adresate comitetului parochial gr. or. rom. din Valcaniu, și proveđute cu testimoniu de cualificațiune și din limba maghiară, au a-le substerne Prea On. Domn protopresviter și inspector școlar Paul Miulescu în N.-B.-Komlos, până la 22 Ianuarie 1895 st. vechiu când va fi și alegerea; ér până atunci a se arêta în vre-o Duminecă ori sêrbătore în sfta biserică spre a-si arêta desteritatea în cântare și tipic.

Valcaniu, din ședința comitetului parochial gr. or. ținută la 13/25 Novembre 1894.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu mine: PAUL MIULESCU, m. p. protopresbiter și inspector de școle.

—□—

Pentru deplinirea parochiei vacante **Leheceni**, de clasa III. în tractul Vașcăului se escrie concurs pe baza concludusului consistorial de sub Nr. 414 a. c. cu termin până la 22 Ianuarie 1895 v.

Emolumintele sunt: a) pământ parochial de 25 jugere; b) două intravilane; c) câte o ți de lucru; d) stolele indatinat, și anume: pentru prohodul mare 4 fl. pentru cel mic 1 fl., pentru botez 50 cr.; pentru cununie 5 fl.; pentru liturgie privată 80 cr.

Recursesele ajustate conform Regulamentului pentru parochii, au a se trimite până la terminul indicat la scrisul.

Beiuș, 22 Decembrie 1894.

Comitetul parochial.

În conțelegere cu: VASILIU PAP, m. p. prot. Vașcăului.

—□—